

LIETUVOS KREDITO UNIJŲ REFORMA 2018 METAIS

Edita Jurkonytė

Kauno kolegija

Anotacija. Kredito unijų sektorius Lietuvoje funkcionuoja jau daugiau nei dvidešimt metų, tačiau nepakankamas finansinis stabilumas ir patikimumas lemia poreikį ieškoti sektoriaus pertvarkos galimybių, galinčių užtikrinti ilgalaikį šio sektoriaus vystymąsi. Lietuvos kredito unijų įstatymo pakeitimai, kaip esminis kredito unijų sektoriaus pertvarko elementas, įsigaliojo nuo 2018 m., todėl tampa aktualu įvertinti, kokį poveikį šie pakeitimai turės visam sektoriui, žvelgiant iš kredito unijų ekspertų perspektyvos. Atliktas ekspertų nuomonės tyrimas leidžia įvertinti teigiamus ir neigiamus pertvarkos elementus bei numanomą poveikį tolesnei kredito unijų sektoriaus raidai. Tyrimo rezultatai patvirtina prielaidą, kad sėkmingas kredito unijų sektoriaus pertvarkos įgyvendinimas gali turėti reikšmingą teigiamą poveikį Lietuvos bankinio sektoriaus plėtrai, didinant finansinių paslaugų apimtį ir plečiant jų spektrą.

Raktiniai žodžiai: kredito unijos, bankinis sektorius, konkurencingumas, nišiniai sektoriai.

Įvadas

Tyrimo aktualumas. Kredito unijų sektorius Lietuvoje funkcionuoja jau daugiau nei dvidešimt metų – Lietuvos Respublikos kredito unijų įstatymas galioja nuo 1995 m., – ir per tą laiką patyrė keletą esminių transformacijų, įskaitant centrinės kredito unijos įsteigimą (Lietuvos Respublikos Centrinį kredito unijų įstatymas įsigaliojo nuo 2000 m.), kelis veiklos teisinio reglamentavimo ir veiklos peržiūros pokyčius bei pasaulinę finansų krizę, paskatinusią spartų kredito unijų skaičiaus ir jų valdomo turto augimą, lygiagrečiai su išaugusia veiklos rizika ir pirmaisiais bankrotais. Siekiant užtikrinti kredito unijų sektoriaus stabilumą, nuo 2018 m. priimtas naujas kredito unijų veiklos teisinis reglamentavimas, sukuriantis naujas kredito unijų veiklos taisykles, pirmiausiai orientuotas į kredito unijų sektoriaus finansinio stabilumo užtikrinimą.

Nors kredito unijų sektorius viešumoje kartais minimas kaip finansiškai nepakankamai stabilus ir nesukuriantis reikšmingos pridėtinės vertės Lietuvos finansų sektoriuje, tačiau objektyvūs duomenys rodo, kad stabilus ir patikimas kredito unijų sektorius Lietuvoje gali turėti reikšmingą teigiamą poveikį visam bankiniam sektoriui, kuris euro zonos mastais reikalauja įtemptų vystymo pastangų valstybės mastu.

Atsižvelgiant į tai, kad inicijuota kredito unijų sektoriaus pertvarka reikšmingai paveikė kredito unijų veiklą ir viso sektoriaus struktūrą, tampa aktualu įvertinti, koks galimas šios pertvarkos poveikis tolesnei kredito unijų sektoriaus raidai, žvelgiant iš kredito unijų ekspertų perspektyvos.

Tyrimo problema. Lietuvos kredito unijų sektoriaus pertvarkos esminis elementas yra teisinės aplinkos keitimas, lemiantis kredito unijų sektoriaus struktūrinius pokyčius, siekiant ne tik sustiprinti kredito unijų sektorių Lietuvoje, bet ir paskatinti bendrą šalies bankinio sektoriaus vystymąsi. Įvairūs autoriai (McKillop, Wilson, 2011, Hoel, 2011) sutinka, kad griežtas kredito unijų sektoriaus

reguliavimas valstybės parama šiam sektoriui, orientuota į patikimumo didinimą, turi teigiamą poveikį bendrai šalies finansų sistemai. Be to, kaip akcentuoja Rinkevičiūtė ir Martinkutė-Kaulienė (2014), Lietuvos bankinis sektorius pasižymi itin didele koncentracija, todėl smulkių rinkos dalyvių skatinimas turėtų turėti teigiamą poveikį šalies mastu. Tačiau kredito unijų sektoriaus pertvarkos pradžioje šios teiginius sunku pagrįsti empiriškai, neišvertinus kredito unijų sektoriaus ekspertų požiūrio į siūlomus teisinės bazės pakeitimus ir galimą jos įtaką kredito unijų sektoriaus raidai.

Straipsnio objektas – Lietuvos kredito unijų sektorius šalies bankinio sektoriaus raidos kontekste.

Straipsnio tikslas – išnagrinėti Lietuvos kredito unijų sektoriaus pertvarkos tikėtiną poveikį kredito unijų sektoriaus vystymuisi.

Straipsnyje glaustai apžvelgiama Lietuvos bankinio sektoriaus raida euro zonos narių kontekste bei išsamiai nagrinėjamos kredito unijų sektoriaus vystymosi galimybės įvertinant šio sektoriaus pertvarkos suteikiamą potencialą.

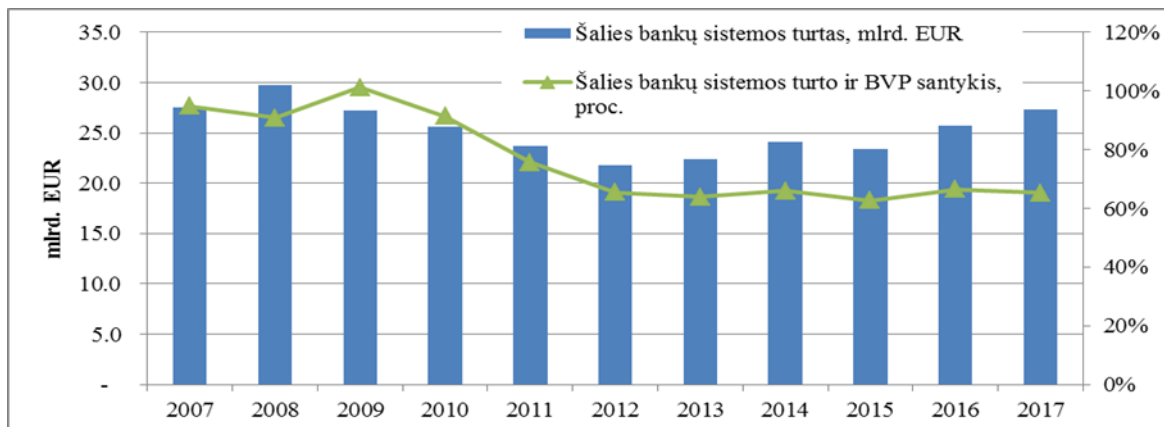
Bankinis sektorius Lietuvoje

Stiprus bankinis sektorius dažnai laikomas vienu iš svarbiausių elementų aukštam ekonominiam valstybės išsivystymui užtikrinti (Petkovski, Kjosevski, 2014; Reichert, Liang, 2006). Lietuvoje bankinis sektorius per pastaruosius dešimt metų gerokai pakito dėl įvairių priežasčių, susijusių tiek su 2007–2008 m. finansų krize, tiek ir su šalies ekonomikos raida ir vyraujančios tendencijos rodo ribotą bankinio sektoriaus augimą (1 pav.): Šalies bankų sistemos turtas tik 2017 m. pasiekė 2007–2009 m. lygį (viršijo 27 mlrd. eurų), o šalies bankų sistemos turto ir BVP santykis, 2007–2010 m. viršijęs 90 proc., 2012 m., sumažėjo iki 66 proc. (tam daugiausiai įtakos, tikėtina, turėjo to meto kelių bankų ir kredito unijų priverstinis veiklos nutraukimas, pirmiausiai – Snoro banko bankrotas,

Jasevičienės (2012) teigimu, lėmęs didelį lėšų atitraukimą iš bankinio sektoriaus) ir iki 2017 m. išliko panašiam lygyje (2017 m. duomenimis siekė tik 65 proc.).

OECD (2017). Taip pat pabrėžia, kad Lietuvos bankinis sektorius pasižymi aukšta koncentracija, kadangi rinkoje dominuoja trys Skandinavijos bankų

padaliniai – SEB bankas, Swedbank ir Luminor, kurių rinkos dalis viršija 70 proc. tiek paskolų, tiek indėlių rinkoje. Rinkevičiūtė ir Martinkutė-Kaulienė (2014) taip pat akcentuoja, kad jų atliktos analizės, naudojant Herfindahl-Hirschman indeksą, rezultatai rodo aukštą ir didėjančią Lietuvos bankinio sektoriaus koncentraciją.

1 pav. Lietuvos bankinio sektoriaus raidos dinamika. Šaltinis: Eurostat (2018).

2015 m. Lietuvai tapus euro zonos nare, šalies bankinis sektorius kartu tapo bendrojo bankų priežiūros mechanizmo (BPM) dalimi. Lyginant Lietuvos bankinį sektorių su kitų euro zonos šalių bankiniais sektoriais tampa akivaizdu, kad Lietuvos bankinis sektorius yra santykinai bene mažiausias (1 lentelė): nors Lietuva pagal bendrąjį vidaus produktą nėra mažiausia valstybė, tačiau pagal bankų skaičių (12 bankų 2017 m. liepos 1 d. duomenimis, remiantis ECB (2018) informacija), šalies bankų sistemos turto ir BVP santykį (65 proc. Eurostat (2018) duomenimis)

bei šalies rezidentų indėlių bankuose ir BVP santykį (33 proc. Eurostat (2018) duomenimis) Lietuva nusileidžia visoms kitoms euro zonos valstybėms. Reikšmingi skirtumai pastebimi net ir lyginant su Lietuvai pagal dydį ir ekonominį pajėgumą panašiomis valstybėmis. Pavyzdžiui, Estijoje ir Latvijoje šalies bankų sistemos turto ir BVP santykis viršija 100 proc., nors indėlių santykis su BVP yra panašus kaip ir Lietuvoje; Slovėnijoje ir Slovakijoje indėlių santykis su BVP yra artimas 50 proc.

1 lentelė. Bankinis sektorius euro zonos šalyse, 2017 m. gruodžio 31 d. duomenimis

	Bendras vidaus produktas, mlrd. EUR	Bankų skaičius (2018 liepos 1 d.)	Šalies bankų sistemos turtas, mlrd. EUR	Šalies rezidentų indėliai bankuose, mlrd. EUR	Šalies bankų sistemos turto ir BVP santykis, proc.	Šalies rezidentų indėlių bankuose ir BVP santykis, proc.
Vokietija	3.263,35	1571	6.864,07	2.311,28	210%	71%
Prancūzija	2.291,71	344	6.945,69	1.429,32	303%	62%
Italija	1.716,93	464	2.633,17	1.329,74	153%	77%
Ispanija	1.163,66	137	3.536,45	840,44	304%	72%
Nyderlandai	733,17	76	2.462,93	422,21	336%	58%
Belgija	437,20	49	993,78	389,70	227%	89%
Austrija	369,69	563	948,86	265,16	257%	72%
Airija	296,15	46	428,19	133,36	145%	45%
Suomija	223,52	256	418,81	95,14	187%	43%
Portugalija	193,07	138	381,24	172,15	197%	89%
Graikija	177,74	21	262,55	161,28	148%	91%
Slovakija	84,99	22	77,63	41,43	91%	49%

	Bendrasis vidaus produktas, mlrd. EUR	Bankų skaičius (2018 liepos 1 d.)	Šalies bankų sistemos turtas, mlrd. EUR	Šalies rezidentų indėliai bankuose, mlrd. EUR	Šalies bankų sistemos turto ir BVP santykis, proc.	Šalies rezidentų indėlių bankuose ir BVP santykis, proc.
Liuksemburgas	55,38	106	821,69	39,79	1484%	72%
Slovėnija	43,28	15	41,75	21,22	96%	49%
Lietuva	41,86	12	27,32	13,89	65%	33%
Latvija	26,86	19	28,55	9,08	106%	34%
Estija	23,00	15	25,32	7,86	110%	34%
Kipras	19,21	17	67,66	28,10	352%	146%
Malta	11,13	25	47,77	12,18	429%	109%
Vidutiniškai euro zonoje					242%	69%

Šaltinis: ECB (2018); Eurostat (2018).

OECD (2017) apžvalgoje akcentuojama, kad Lietuvos bankas kartu su Finansų ir Ūkio ministerijomis parengė pasiūlymų paketą teisinio reglamentavimo keitimui sutelktinio finansavimo, mokėjimo paslaugų, viešojo akcijų platinimo sektoriuose, siekiant sumažinti stambiųjų bankų dominavimą finansinių paslaugų sektoriuje. Lietuvos bankas aktyviai siekia stiprinti šalies bankinį sektorių, orientuodamasis į mokėjimo paslaugų teikėjus ir finansų sektoriaus startuolius (fintech). Tačiau šie nišiniai bankinių paslaugų sektoriai gali tik iš dalies prisidėti prie bankinio sektoriaus plėtojimo šalyje. Kita vertus, Lietuva išsiskiria iš daugelio euro zonos valstybių savitu kredito unijų sektoriumi, kuris sudaro santykinai mažą rinkos dalį vertinant pagal bankinį turtą (2,6 proc. Lietuvos banko (2018) duomenimis), tačiau pasižymi dideliu dalyvių skaičiumi: Lietuvos banko (2018) duomenimis, Lietuvoje 2018 m. pradžioje veikė 2 centrinės kredito unijos ir 67 kredito unijos, vienijusios 158,1 tūkst. narių. Kredito unijų sektorius gali būti matomas kaip viena iš šalies bankinio sektoriaus dalių, turinti plėtros potencialą ir galinti svariai prisidėti prie šalies bankinio sektoriaus vystymosi tiek kiekybiniu, tiek kokybiniu aspektais. Tačiau, kaip rodo pastarųjų metų kredito unijų sektoriaus vystymosi tendencijos, norint išnaudoti tokį plėtros potencialą, būtina peržiūrėti kredito unijų veiklos modelį, užtikrinant sektoriaus stabilumą, patikimumą ir gebėjimą vystytis tolygiai, nesukeliant perteklinių grėsmių šalies finansų sistemai. Skirtingų pasaulio šalių kredito unijų ir kooperatinių bankų sektoriaus raidos istorijos rodo, kad kredito unijų sektorius, propaguojantis kooperatinę bankininkystę, esant tinkamam valstybės palaikymui veiklos reguliavimo požiūriu, turi potencialą tapti reikšmingu bankinio sektoriaus dalyviu (McKillop, Wilson, 2011).

Lietuvos banko ir kredito unijų pastangomis, nuo 2018 m. sausio 1 d. įsigaliojo modifikuotas Lietuvos

kredito unijų sektoriaus reguliavimas, be kitų pokyčių, sukuriantis galimybę steigtis neribotam skaičiui centrinių kredito unijų, tačiau tuo pačiu įpareigojantis kredito unijas arba privalomai tapti vienos iš centrinių kredito unijų nariu, arba reorganizuotis į specializuotą banką. Lietuvos banko (2018) teigimu, ši kredito unijų reforma sudaro sąlygas formuotis centrinių kredito unijų grupėms, stiprinančioms kooperatinę bankininkystę – esminį kredito unijų veiklos principą, – bei plėtotis finansinių paslaugų spektrui regionuose. Viena iš bene ryškiausiai matomų kredito unijų pertvarkos pasekmių yra antrosios centrinės kredito unijos (Jungtinės centrinės kredito unijos – JCKU) įsisteigimas greta iki šiol vienintelės veikusios Lietuvos centrinės kredito unijos (LCKU). Lietuvos banko 2018 pirmo pusmečio duomenimis, LCKU priklausė 51 kredito unija, JCKU narėmis tapo 11 kredito unijų, o likusios kredito unijos išreiškė siekį reorganizuotis į specializuotus bankus. Tačiau toks kredito unijų sektoriaus persigrupavimas automatiškai negarantuoja kredito unijų sektoriaus stiprėjimo ir kredito unijų reikšmės šalies bankiniame sektoriuje didėjimo.

Tyrimo metodika

Siekiant ištirti, kaip nauja teisinė Lietuvos kredito unijų sektoriaus aplinka gali paveikti sektoriaus vystymąsi, atliktas kredito unijų sektoriaus ekspertų nuomonių tyrimas.

Tyrimas atliktas 2018 m. pirmoje pusėje, apklausiant kredito unijų sektoriuje vadovaujančias pareigas užimančius asmenis. Iš viso tyrimo metu apklausti aštuoni ekspertai, kurie išreiškė savo nuomonę klausimais, susijusiais su esminiais kredito unijų pertvarkos elementais: privalomu kredito unijų jungimusi į centrinės kredito unijas, neribojamu

centrinių kredito unijų skaičiumi, galimybe kredito unijoms reorganizuotis į specializuotą banką.

Tyrimas atliktas naudojant struktūruotą klausimyną, kuriame ekspertų buvo prašoma išreikšti nuomonę šiomis temomis:

- kaip reikalavimas visoms kredito unijoms tapti centrinės kredito unijos nariais paveiks kredito unijų sektorių;
- kaip leidimas steigti neribotam skaičiui centrinių kredito unijų paveiks kredito unijų sektorių;
- kaip galimybė kredito unijoms reorganizuotis į specializuotą banką paveiks kredito unijų sektorių;
- kokie yra pagrindiniai kredito unijos transformacijos į specializuotą banką privalumai ir trūkumai;
- kokią reikšmę Lietuvos kredito unijų sektoriui turi centrinė kredito unija.

Ekspertams buvo pateikiami dviejų tipų klausimai: (a) uždari, prašant ekspertų pateikti jų vertinimą tam tikrais aspektais naudojant Likerto skalę, bei (b) atviri, prašant ekspertų pakeiti komentarus apie jų vertinimus tam tikrais klausimais.

Tyrimas atliktas 2018 m. pradžioje ekspertus apklausiant jiems patogia forma (tiesioginiu kontaktu, telefonu, elektroniniu paštu). Ekspertai atrinkti remiantis jų patirtimi kredito unijų sektoriuje ir jų turimomis žiniomis tiek apie sektoriaus raidą, tiek ir apie atskirų kredito unijų veiklos ypatumus.

Tyrimo rezultatai apdoroti statistinės analizės priemonėmis, jų santrauką pateikiant skaitiniu pavidalu.

Kredito unijų sektoriaus Lietuvoje reorganizacijos analizė

Kredito unijų sektoriaus Lietuvoje reorganizacijos analizė atliekama remiantis tyrimo, kurio metodika pateikiama ankstesniame skyriuje, rezultatais.

Ekspertų nuomone, reikalavimo visoms kredito unijoms tapti centrinės kredito unijos narėmis,

poveikis kredito unijų sektoriui bus teigiamas (2 lentelė). Visi ekspertai sutiko dėl teigiamo (ar labiau teigiamo nei neigiamo) poveikio kredito unijų sektoriaus konkurencingumui Lietuvos bankiniame sektoriuje, kredito unijų sektoriaus finansiniam stabilumui ir pelningumui bei kredito unijų paslaugų vartotojams. Labiau rezervuotą požiūrį ekspertai išreiškė į poveikį atskirų kredito unijų konkurencingumui rinkoje: pusės ekspertų nuomone, poveikio iš viso nebus, kitų ekspertų nuomone, poveikis greičiau bus teigiamas nei neigiamas.

Savo požiūrį į tikėtiną reikalavimo visoms kredito unijoms tapti centrinės kredito unijos narėmis, poveikį kredito unijų sektoriui ekspertai grindė tuo, kad, jų nuomone, buvimas centrinės kredito unijos nariu mažina veiklos riziką, leidžia optimizuoti informacinių technologijų, teisinių ir verslo plėtos paslaugų kaštus. Itin ekspertų akcentuojama kryžminių garantijų sistema, užtikrinanti visų vienai centrinei kredito unijai priklausančių kredito unijų įsipareigojimą gelbėti kitas nares nuo žlugimo. Šią naudą pabrėžė 5 ekspertai. Jų nuomone, kryžminių garantijų sistema ir privaloma narystė centrinėje kredito unijoje užkardys kelią pavienių unijų bankrotams, todėl sistema taps stabilesnė ir saugesnė. Be to, didesnis sistemos stabilumas ir saugumas turės teigiamą poveikį kredito unijų sektoriaus reputacijai, kuris yra vienas iš kritinių veiksnių kredito unijų sektoriaus plėtrai rinkoje.

Dauguma ekspertų taip pat akcentavo teigiamą poveikį kredito unijų sistemos konkurencingumui, daugiausiai dėl masto ekonomijos, platesnio paslaugų vartotojams spektro bei gerėjančios reputacijos. Kita vertus, 4 ekspertai akcentavo, kad atskirų kredito unijų konkurencingumui reforma nebūtinai turės teigiamą poveikį dėl sugriežtėjusių reikalavimų, lemiančių didesnes veiklos išlaidas bei nevienodas veiklos sąlygas skirtingą vystymosi alternatyvą (stojimą į centrinę kredito uniją ar virsmą į specializuotą banką) pasirinkusioms kredito unijoms.

2 lentelė. Ekspertų apklausos rezultatai: reikalavimo visoms kredito unijoms tapti centrinės kredito unijos nariais poveikis kredito unijų sektoriui

	Poveikis bus visiškai teigiamas	Poveikis bus labiau teigiamas nei neigiamas	Poveikio nebus	Poveikis bus labiau neigiamas nei teigiamas	Poveikis bus visiškai neigiamas
Kredito unijų sektoriaus konkurencingumui Lietuvos bankiniame sektoriuje	2	6			
Atskirų kredito unijų konkurencingumui rinkoje	1	3	4		
Kredito unijų sektoriaus finansiniam stabilumui	7	1			
Kredito unijų sektoriaus pelningumui	3	3	1	1	
Kredito unijų paslaugų vartotojams	2	5	1		

Leidimą steigtis neribotam skaičiui centrinių kredito unijų ekspertai vertina nevienareikšmiškai (3 lentelė). Pusė ekspertų sutinka, kad toks sprendimas turės teigiamą poveikį kredito unijų sektoriaus konkurencingumui Lietuvos bankiniame sektoriuje, tačiau kiti ekspertai mano, kad poveikio nebus arba poveikis bus labiau neigiamas nei teigiamas. Ekspertų nuomone, naujos centrinės kredito unijos steigimas ir išlaikymas susiję su dideliais kaštais ir itin ilgu atsipirkimo laiku, todėl didesnis centrinių kredito unijų skaičius yra mažai tikėtinas, o ilgalaikėje perspektyvoje netgi labiau tikėtinas šiuo metu veikiančių dviejų centrinių kredito unijų susijungimas siekiant kaštų optimizacijos. Dėl analogiškų priežasčių tarp ekspertų vyrauja nuomonė, kad didesnis skaičius centrinių kredito unijų turės

labiau neigiamą nei teigiamą poveikį kredito unijų pelningumui.

Tačiau ekspertai labiau pozityviai arba neutraliai vertina centrinių kredito unijų skaičiaus neribojimo poveikį atskirų kredito unijų konkurencingumui rinkoje bei kredito unijų sektoriaus stabilumui ir paslaugų vartotojams. Nors nemaža dalis ekspertų mano, kad šiems veiksniams leidimas steigtis neribotam skaičiui centrinių kredito unijų poveikio neturės, tačiau likę ekspertai mano, kad poveikis bus labiau teigiamas nei neigiamas. Šiuo atveju ekspertai akcentuoja, kad ankstesnė reguliacinė aplinka, leidusi egzistuoti tik vienai centrinei kredito unijai, sukūrė rinkos monopolį, kuris neskatino veiklos efektyvumo paieško ir tuo būdu stabdė kredito unijų sektoriaus vystymąsi bei mažino sektoriaus konkurencingumą.

3 lentelė. Ekspertų apklausos rezultatai: leidimo steigtis neribotam skaičiui centrinių kredito unijų poveikis kredito unijų sektoriui

	Poveikis bus visiškai teigiamas	Poveikis bus labiau teigiamas nei neigiamas	Poveikio nebus	Poveikis bus labiau neigiamas nei teigiamas	Poveikis bus visiškai neigiamas
Kredito unijų sektoriaus konkurencingumui Lietuvos bankiniame sektoriuje	4		3	1	
Atskirų kredito unijų konkurencingumui rinkoje	2	1	4	1	
Kredito unijų sektoriaus finansiniam stabilumui	2	2	3		1
Kredito unijų sektoriaus pelningumui	1		4	2	1
Kredito unijų paslaugų vartotojams	2	3	2	1	

Kita vertus, ekspertai beveik vienareikšmiškai pritaria teigiamam centrinės kredito unijos vaidmeniui kredito unijų sektoriuje (4 lentelė). Visi ekspertai pritarė, kad centrinės kredito unijos turi teigiamą ar labiau teigiamą nei neigiamą įtaką kredito unijų sektoriaus finansiniam stabilumui, konkurencingumui, sektoriaus augimo galimybėms ir teikiamų paslaugų kokybei.

Ekspertai akcentuoja, kad dviejų lygių kredito unijų sistema įgalina plėtoti centralizacijos ir integracijos procesus Lietuvos kredito unijose. Centrinės kredito unijos sukuriama masto ekonomija centralizuojant bendrąsias funkcijas, tokias kaip

informacinių sistemų kūrimas ir palaikymas, teisinės paslaugos, rinkodara, iš dalies – ir rizikos valdymas, suteikia galimybę sumažinti kredito unijų veiklos išlaidas ir taip padidinti savo konkurencingumą bankiniame sektoriuje.

Taip pat ekspertai pabrėžia, kad centrinės kredito unijos po įgyvendintos reformos įgavo daugiau galių leidžiančių kontroliuoti atskiras unijas (įskaitant Lietuvos banko deleguotas centrinei kredito unijai priklausančių kredito unijų priežiūros funkcijas) bei priimti sprendimus esant atskirų unijų veiklos sutrikimams. Tai leidžia tikėtis pozityvaus poveikio kredito unijų veiklos stabilumui.

4 lentelė. Ekspertų apklausos rezultatai: centrinės kredito unijos reikšmės Lietuvos kredito unijų sektoriui vertinimas

	Teigiamą reikšmę	Labiau teigiama nei neigiama reikšmę	Reikšmės neturi	Labiau neigiama nei teigiama reikšmę	Neigiamą reikšmę
Kredito unijų sektoriaus finansinį stabilumą	7	1			
Kredito unijų sektoriaus konkurencingumą	5	3			
Kredito unijų sektoriaus augimo galimybes	6	2			
Kredito unijų paslaugų kokybę	6	1	1		

Siekiant užtikrinti laisvę kredito unijoms pasirinkti savo raidos kryptį, naujoje kredito unijų reguliacinėje aplinkoje palikta galimybė kredito unijoms reorganizuotis į specializuotą banką. Tokia galimybė numatyta tais atvejais, kuomet kredito unija mano kad tapimas vienos iš centrinių kredito unijų nare nėra suderinamas su jos veiklos plėtros

strategija. tokiu atveju kredito unija gali kreiptis į Lietuvos banką dėl specializuotos bankinės licencijos. Tokia galimybė, daugelio ekspertų nuomone, kredito unijų sektoriui įtakos neturės, tačiau likę ekspertai mano, kad tai turės labiau teigiamą nei neigiamą poveikį (5 lentelė).

5 lentelė. Ekspertų apklausos rezultatai: galimybės kredito unijoms reorganizuotis į specializuotą banką poveikis kredito unijų sektoriui

	Poveikis bus visiškai teigiamas	Poveikis bus labiau teigiamas nei neigiamas	Poveikio nebus	Poveikis bus labiau neigiamas nei teigiamas	Poveikis bus visiškai neigiamas
Kredito unijų sektoriaus konkurencingumui Lietuvos bankiniame sektoriuje		4	4		
Atskirų kredito unijų konkurencingumui rinkoje		2	5	1	
Kredito unijų sektoriaus finansiniam stabilumui		1	7		
Kredito unijų sektoriaus pelningumui		2	5	1	
Kredito unijų paslaugų vartotojams		3	5		

Pagal pateiktą Lietuvos banko (2018) informaciją, 2018 m. apie ketinimą reorganizuotis į specializuotą banką paskelbė penkios kredito unijos, tačiau apklausoje dalyvę kredito unijų ekspertai skeptiškai vertino šių kredito unijų planus. Dažniausiai ekspertai akcentavo, kad reorganizacija į specializuotą banką reikalauja didelių išteklių ne tik reorganizacijos metu, bet ir po jos. Vienas iš esminių veiksnių šiuo atveju yra tai, kad specializuotas bankas, turintis bankinę licenciją, privalo laikytis visų bankams galiojančių priežiūros reikalavimų (CRD IV / CRR), kai tuo tarpu kredito unijoms šie reikalavimai negalioja. Tokiu atveju kredito unija, tapusi specializuotu banku, praranda vieną iš svarbiausių kaštų efektyvumo privalumų prieš bankus, o tai lemia mažesnę konkurencingumą bankiniame sektoriuje (Hoel, 2011; Central Bank of Ireland; 2016).

Kita vertus, specializuotas bankas turi mažiau apribojimų veiklai (lyginant su kredito unijomis), todėl įgauna galimybę plėsti savo veiklą kitose bakinio sektoriaus nišose. Specializuotas bankas taip pat neturi apribojimų lėšų pritraukimui, todėl gali išnaudoti naujus finansavimo šaltinius bei vykdyti stambesnius projektus.

Kredito unijos reorganizacija į specializuotą banką reiškia vieną iš esminių kredito unijos veiklos aspektų – kooperacijos principo – išnykimą. Specializuotas bankas tampa riboto skaičiaus akcininkų nuosavybe, o buvę kredito unijos nariai netenka nuosavybės ir sprendimo teisės. Šiuo atveju dalis ekspertų akcentuoja, kad tokia transformacija užtikrina didesnę banko valdymo efektyvumą, aiškesnę valdymo struktūrą ir griežtesnę vadovų atskaitomybę. Kiti ekspertai labiau pabrėžia, kad kooperacijos veiksnio išnykimas gali susilpninti banko paslaugų vartotojų bazę ir panaikinti banko išskirtinumą vartotojų požiūriu bankiniame sektoriuje.

Apibendrinant atlikto tyrimo rezultatus galima konstatuoti, kad kredito unijų sektoriaus reforma, kredito unijų ekspertų nuomone, sukuria galimybes kredito unijoms plėsti savo veiklą ir gerinti pozicijas rinkoje, išnaudojant suteiktas galimybes finansinio stabilumo ir konkurencingumo stiprinimui. Tačiau teisinės aplinkos pokyčiai neužtikrina kredito unijų sektoriaus stabilumo ir patikimumo, todėl kredito unijos turi aktyviai dėti pastangas prisitaikant prie naujos teisinės aplinkos ir išnaudojant jos suteiktas galimybes.

Išvados

1. Lietuvos bankinis sektorius, lyginant su kitomis euro zonos narėmis, yra pats mažiausias ir nepasizymi ryškia augimo tendencija, o tai gali turėti neigiamą poveikį šalies ekonominiam vystymuisi ilgalaikėje perspektyvoje. Dėl to tikslinga išnaudoti

nišinių sektorių, pirmiausia – kredito unijų – potencialą plečiant bankinių paslaugų apimtis ir spektrą Lietuvoje.

2. Naujas kredito unijų sektoriaus teisinis reglamentavimas, pirmiausia pasireiškiantis privalomu kredito unijų jungimusi į centrinės

- kredito unijas, neribojamu centrinių kredito unijų skaičiumi bei galimybe kredito unijoms reorganizuotis į specializuotą banką, sukuria prielaidas stiprinti kredito unijų sektoriaus finansinį stabilumą, kuris šiuo metu traktuotinas kaip esminis veiksnys kredito unijų sektoriaus gyvybingumui užtikrinti.
3. Kredito unijos turi aktyviai išnaudoti naujos teisinės aplinkos suteiktas vystymosi galimybes, pirmiausiai orientuodamos i

- sistemos finansinio stabilumo ir patikimumo užtikrinimą, kuris sudarys palankias sąlygas kredito unijų sektoriaus konkurencingumo stiprinimui Lietuvos bankiniame sektoriuje.
4. Sėkmingas kredito unijų sektoriaus vystymasis gali turėti reikšmingą teigiamą poveikį Lietuvos bankinio sektoriaus plėtrai, didinant finansinių paslaugų apimtį ir plečiant jų spektrą.

Literatūra

1. Central Bank of Ireland. (2016). *Credit Union Handbook*. Prieiga internete: <https://www.centralbank.ie/docs/default-source/Regulation/industry-market-sectors/credit-unions/credit-union-handbook/cu-handbook-full-handbook.pdf?sfvrsn=4>, žiūrėta 2018-05-06.
2. Europos Centrinis Bankas (ECB). (2018). Full list of supervised entities (as of 1 July 2018 - revised on 16 August 2018). Prieiga internete: https://www.bankingsupervision.europa.eu/ecb/pub/pdf/ssm.list_of_supervised_entities_201807.en.pdf, žiūrėta 2018-08-17.
3. Eurostat. (2018). Database. Prieiga internete: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>, žiūrėta 2018-07-03.
4. Hoel, R.F. (2011). *Power and Governance: Who Really Owns Credit Unions?* USA: Filene Research Institute.
5. Jasevičienė, J. (2012). Lithuanian Banking Development and Challenges in Implementing Basel III. *Ekonomika*, No 140, pp. 47-50. Prieiga internete: <https://cyberleninka.ru/article/n/rozvitok-litovskogo-bankivskogo-sektoru-ta-vikliki-uzdiysnenni-bazelya-iii.pdf>, žiūrėta 2018-05-06.
6. Lietuvos bankas. (2018). Kredito unijų reforma. Prieiga internete: <https://www.lb.lt/lt/kredito-uniju-reforma>, žiūrėta 2018-08-01.
7. Lietuvos bankas. (2018). Kredito unijų rinkos veiklos apžvalga. 2018 m. I ketvirtis. Prieiga internete: https://www.lb.lt/uploads/publications/docs/19935_8433da0b07e2e3ffed904c67a381f4d0.pdf, žiūrėta 2018-08-01.
8. Lietuvos Respublikos Centrinų kredito unijų įstatymas. Vilnius, 2000 m. gegužės 18 d. Nr. VIII-1682. Suvestinė redakcija nuo 2017-07-13.
9. Lietuvos Respublikos Kredito unijų įstatymas. Vilnius, 1995 m. vasario 21 d. Nr. I-796. Suvestinė redakcija nuo 2017-03-01.
10. Lithuania: Review of the Financial System. (2017). OECD. Prieiga internete: <https://www.oecd.org/finance/Lithuania-financial-markets-2017.pdf>, žiūrėta 2018-05-06.
11. McKillop, D., Wilson, J.O.S. (2011). *Credit Unions: A Theoretical and Empirical Overview*. USA: New York University Salomon Center and Wiley Periodicals, Inc., pp. 79-123. Prieiga internete: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-0416.2011.00166.x/pdf>, žiūrėta 2018-05-05.
12. Petkovski, M., Kjosevski, J. (2014). Does banking sector development promote economic growth? An empirical analysis for selected countries in Central and South Eastern Europe. *Economic Research-Ekonomska Istraživanja*, Vol. 27, Iss. 1. Prieiga internete: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/1331677X.2014.947107>, žiūrėta 2018-08-02.
13. Reichert, A., Liang, H. (2006). The Relationship Between Economic Growth and Banking Sector Development. *Banks and Bank Systems*, No 1(2). Prieiga internete: https://businessperspectives.org/images/pdf/applications/publishing/templates/article/assets/1540/BBS_en_2006_02_Liang.pdf, žiūrėta 2018-08-02.
14. Rinkevičiūtė, V., Martinkutė-Kaulienė, R. (2014). Impact of Market Concentration on the Profitability of Lithuanian Banking Sector. *Verslas: Teorija ir praktika / Business: Theory and Practice*, No 15(3), pp. 254-260.

LITHUANIAN CREDIT UNION REFORM IN 2018

Summary

The Credit Union Sector has been functioning in Lithuania for more than twenty years - the Law on Credit Unions of the Republic of Lithuania has been in force since 1995. During this time, it has undergone several fundamental transformations, including the establishment of the Central Credit Union (the Law on Central Credit Unions of the Republic of Lithuania has been in force since 2000); several changes in legal regulation and activity review and the global financial crisis, which led to a rapid increase in the number of Credit Unions and their assets, in parallel with the increased operational risk and first bankruptcies. To ensure the stability of the Credit Union sector, a new legal regulation of the activities of Credit Unions was adopted in 2018, creating new rules for the activities of Credit Unions, primarily aimed at ensuring the financial stability of the Credit Union Sector. Although the Sector of Credit Unions is sometimes referred to as financially insecure and fails to create significant added value in the Lithuanian Financial Sector, the objective data indicate that a stable and reliable Credit Unions Sector in Lithuania can have a significant positive impact on the whole Banking Sector, which, in the range of the euro area, requires tense development efforts at the national level.

The subject of the article is the Lithuanian Credit Union Sector in the context of the development of the Banking Sector of the country. *The objective of the article* is to examine the expected impact of the restructuring of the Lithuanian Credit Union Sector on the development of the Credit Union Sector. The article gives a brief overview of the development of the Lithuanian Banking Sector in the context of member states of the euro area and examines in detail the development opportunities of the Credit Union Sector assessing the potential provided by the transformation of the Sector.

Keywords: credit unions, banking sector, competitiveness, niche sectors.

Informacija apie autorių

Dr. Edita Jurkonytė. Kauno kolegijos, Verslo fakulteto Vadybos ir teisės katedros docentė. Mokslinių tyrimų laukas: ekonomika.

El. pašto adresas: edita.jurkonyte@go.kauko.lt